

Dzień odbioru : 11/12/2023

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
 TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LA UNIÓN EUROPEA
 SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE
 DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL
 GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN UNION
 EUROOPA LIHDU KOHUS
 ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
 COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION
 COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE
 CÚIRT BHEITHIÚNAIS AN AONTAIS EORPAIGH
 SUDEUROPSKE UNĚ
 CORTE DI GIUSTIZIA DELL'UNIONE EUROPEA

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA
 EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS
 AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA
 IL-ĠORTI TAL-ĠUSTIZZJA TAL-UNJONI EWROPEA
 HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE
 TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
 TRIBUNAL DE JUSTIÇA DA UNIÃO EUROPEIA
 CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE
 SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE
 SODIŠČE EVROPSKE UNIJE
 EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN
 EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

- 1276610 -

POSTANOWIENIE TRYBUNAŁU (dziewiąta izba)

z dnia 11 grudnia 2023 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Artykuł 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem – Odpowiedź, która może zostać w sposób jednoznaczny wprowadzona z orzecznictwa – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Dyrektywa 93/13/EWG – Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 – Umowa kredytu hipotecznego indeksowanego do waluty obcej – Skutki uznania tej umowy za nieważną w całości

W sprawie C-756/22

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Okręgowy w Warszawie (Polska) postanowieniem z dnia 9 grudnia 2022 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 14 grudnia 2022 r., w postępowaniu:

Bank Millennium S.A.

przeciwko

ES,

AS,

przy udziale:

Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego,

TRYBUNAŁ (dziewiąta izba),

w składzie: O. Spineanu-Matei, prezes izby, S. Rodin (sprawozdawca)
 i L. S. Rossi, sędziowie,

rzecznik generalny: A. M. Collins,

* Język postępowania: polski.

sekretarz: A. Calot Escobar,

postanowiwszy, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, orzec w formie postanowienia z uzasadnieniem, zgodnie z art. 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem,

wydaje następujące

Postanowienie

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) oraz zasad skuteczności, pewności prawa i proporcjonalności.
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Bankiem Millennium S.A. a ES i AS w przedmiocie powództwa o zaspokojenie roszczenia wynikającego z korzystania z pieniędzy pożyczonych na podstawie umowy kredytu hipotecznego, która powinna zostać uznana za nieważną ze względu na to, że zawiera nieuczciwe warunki.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy dziesiąty i dwudziesty czwarty dyrektywy 93/13 są sformułowane następująco:

„bardziej skuteczną ochronę konsumenta można osiągnąć poprzez przyjęcie jednolitych norm prawnych dotyczących nieuczciwych warunków; [...]

[...]

sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”.

- 4 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

- 5 Artykuł 7 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów [konkurujących przedsiębiorstw] państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami”.

Prawo polskie

- 6 Artykuł 358¹ §§ 1 i 3 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93), w brzmieniu obowiązującym w postępowaniu głównym (zwany dalej „kodeksem cywilnym”), stanowi:

„§ 1. Jeżeli przedmiotem zobowiązania od chwili jego powstania jest suma pieniężna, spełnienie świadczenia następuje przez zapłatę sumy nominalnej, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

[...]

§ 3. W razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współżycia społecznego, zmienić wysokość lub sposób spełnienia świadczenia pieniężnego, chociażby były ustalone w orzeczeniu lub umowie”.

- 7 Artykuł 385¹ §§ 1 i 2 kodeksu cywilnego ma następujące brzmienie:

„§ 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie”.

- 8 Artykuł 405 tego kodeksu brzmi:

„Kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości”.

- 9 Artykuł 410 §§ 1 i 2 tego kodeksu stanowi:

„§ 1. Przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego.

§ 2. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo

jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

- 10 W dniu 25 lipca 2008 r. ES i AS zawarli z Bankiem Millennium na okres 336 miesięcy umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do franka szwajcarskiego i opiewającego na kwotę 329 707,24 PLN (złotych polskich, około 73 000 EUR), wraz z odsetkami według zmiennej stopy procentowej (zwaną dalej „umową kredytu hipotecznego”). Warunki umowy, które nie były przedmiotem indywidualnych negocjacji, przewidywały, że raty tego kredytu powinny zostać spłacone w złotych polskich po przeliczeniu zgodnie z kursem sprzedaży franka szwajcarskiego według tabeli kursów walut obcych stosowanej przez Bank Millennium w dniu zapłaty każdej raty. W następstwie zawarcia aneksu do tej umowy w dniu 6 września 2011 r. ES i AS uzyskali możliwość zapłaty miesięcznych rat kredytu bezpośrednio we frankach szwajcarskich.
- 11 W pozwie wniesionym w dniu 31 grudnia 2021 r. do Sądu Okręgowego w Warszawie (Polska), który jest sądem odsyłającym, Bank Millennium wniósł o zasądzenie od ES i AS solidarnie kwoty 522 512,72 PLN (około 111 392 EUR) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tej kwoty. Na poparcie swojego powództwa Bank Millennium podniósł, że umowa kredytu hipotecznego zawiera nieuczciwe warunki powodujące jej nieważność, w związku z czym ES i AS otrzymali przedmiotowy kapitał i korzystali z niego bez podstawy prawnej. Bank Millennium zatem domagał się od ES i AS kwot 329 700,21 PLN (około 70 287 EUR) tytułem zwrotu kapitału i 192 812,51 PLN (około 41 105 EUR) tytułem wynagrodzenia za korzystanie z tego kapitału.
- 12 Sąd ten zauważa, że zgodnie z postanowieniami znajdującymi się w § 2 ust. 2 i § 7 ust. 1 umowy kredytu hipotecznego przeliczenia z franków szwajcarskich na złote polskie i ze złotych polskich na franki szwajcarskie w odniesieniu do kapitału i miesięcznych rat kredytu dokonuje się przy wykorzystaniu kursu wymiany ustalanego przez Bank Millennium. Zdaniem tego sądu postanowienia te są niejednoznaczne i stanowią nieuczciwe warunki umowne, prowadząc w konsekwencji do nieważności tej umowy.
- 13 W odniesieniu do skutków uznania umowy za nieważną w prawie polskim sąd odsyłający wyjaśnił, że umowę, której nieważność stwierdzono, uważa się za nigdy niezawartą (nieważność *ex tunc*). Skoro strony wykonały pewne świadczenia na podstawie tej umowy, mogą one żądać ich zwrotu, ponieważ są to świadczenia nienależne.
- 14 Ściślej rzecz ujmując, w odniesieniu do umowy kredytu, takiej jak w postępowaniu głównym, zawartej przez bank z konsumentem, sąd ten wskazuje, że z jednej strony bank ten może żądać od kredytobiorcy zwrotu

równowartości kapitału kredytu, który został mu udostępniony, a z drugiej strony wspomniany kredytobiorca może domagać się od rzeczonoego banku zwrotu równowartości spłaconych rat kredytu wpłaconych jemu tytułem tej umowy jak również innych opłat pobranych przez bank. Sąd ów wskazał, że każda ze stron może również żądać zapłaty odsetek ustawowych za opóźnienie, należnych od chwili wezwania do zapłaty.

- 15 Sąd odsyłający podkreśla jednak, że orzecznictwo sądów polskich nie jest jednolite w odniesieniu do kwestii, czy strony nieważnej umowy kredytu mogą żądać, poza zapłatą kwot wymienionych w poprzednim punkcie, zapłaty innych kwot z tytułu korzystania ze środków pieniężnych przez pewien czas bez podstawy prawnej. Podstawą prawną najczęściej przywoływaną na poparcie takich roszczeń jest bezpodstawne wzbogacenie i zwrot świadczenia nienależnego.
- 16 Zdaniem tego sądu Trybunał nie wypowiedział się jeszcze w przedmiocie tej kwestii w świetle dyrektywy 93/13.
- 17 Sąd odsyłający uważa, że nie można uznać żadnego żądania banku mającego na celu zwrot kwoty, które wykraczałoby poza zwrot kapitału wypłaconego konsumentowi (oraz poza zapłatę, w danym przypadku, odsetek za opóźnienie według stopy ustawowej od chwili wezwania do zapłaty), gdyż w przeciwnym razie doszłoby do naruszenia celów realizowanych przez dyrektywę 93/13. Zdaniem tego sądu byłoby to niezgodne z dyrektywą 93/13, jak również z wymogami dobrej wiary i dobrymi obyczajami, gdyby bank czerpał korzyści z sytuacji, w której nieważność umowy kredytu zawartej z konsumentem przez ten bank wynika z faktu, że umowa ta zawiera nieuczciwe warunki. Przyznanie korzyści przedsiębiorcom, którzy skorzystali z nieuczciwych warunków, byłoby również sprzeczne z koniecznością zachowania odstrasżającego skutku zakazu stosowania takich warunków przewidzianego w dyrektywie 93/13.
- 18 W związku z tym zdaniem sądu odsyłającego przyjęcie takiego rozwiązania prowadziłoby do tego, że konsument, który dowiedział się o istnieniu nieuczciwego warunku w zawartej przez niego z bankiem umowie kredytu, wolałby kontynuować wykonanie umowy, niż dochodzić swoich praw, ponieważ nieważność tej umowy mogłaby narazić go na negatywne konsekwencje finansowe, takie jak zapłata wynagrodzenia z tytułu korzystania z pożyczonego kapitału.
- 19 W tych okolicznościach Sąd Okręgowy w Warszawie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/93], a także zasady skuteczności, pewności prawa i proporcjonalności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą w przypadku uznania, że umowa kredytu jest od początku nieważna z powodu

zawarcia w niej nieuczciwych warunków umownych, bank oprócz zwrotu pieniędzy zapłaconych w wykonaniu tej umowy (kapitału kredytu) oraz odsetek ustawowych za opóźnienie od chwili wezwania do zapłaty, może domagać się także jakichkolwiek innych świadczeń, w tym należności (w szczególności wynagrodzenia, odszkodowania, zwrotu kosztów lub waloryzacji świadczenia) z tytułu tego, że:

- 1) bank został czasowo pozbawiony możliwości korzystania ze swoich pieniędzy, przez co utracił możliwość zainwestowania ich i osiągnięcia dzięki temu korzyści,
- 2) bank poniósł koszty obsługi umowy kredytu i przekazania pieniędzy konsumentowi,
- 3) konsument odniósł korzyść polegającą na tym, że mógł czasowo korzystać z pieniędzy banku, w tym mógł je zainwestować i dzięki temu uzyskać korzyści,
- 4) konsument czasowo miał możliwość korzystania z pieniędzy banku nieodpłatnie, co byłoby niemożliwe w warunkach rynkowych,
- 5) wartość nabywczą pieniędzy spadła na skutek upływu czasu, co oznacza realną stratę dla banku,
- 6) czasowe udostępnienie pieniędzy do korzystania może zostać potraktowane jako spełnienie usługi, za którą bank nie otrzymał wynagrodzenia?”.

Postępowanie przed Trybunałem

- 20 W drodze decyzji prezesa Trybunału z dnia 19 stycznia 2023 r. postępowanie w niniejszej sprawie zostało zawieszono do dnia ogłoszenia wyroku z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną) (C-520/21, EU:C:2023:478).
- 21 Pismem z dnia 19 czerwca 2023 r. sekretariat Trybunału przekazał ten wyrok sądowi odsyłającemu i zwrócił się do niego o wskazanie, czy w świetle tego wyroku zamierza podtrzymać swój wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.
- 22 Pismem z dnia 19 lipca 2023 r. sąd ten poinformował Trybunał, że zamierza podtrzymać swój wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 23 Zgodnie z art. 99 regulaminu postępowania Trybunał może w każdej chwili, na wniosek sędziego sprawozdawcy i po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika

generalnego, orzec w formie postanowienia z uzasadnieniem, jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne można wywieść w sposób jednoznaczny z orzecznictwa.

- 24 Należy również przypomnieć, że współpraca sądowa ustanowiona w art. 267 TFUE opiera się na wyraźnym rozdziale kompetencji pomiędzy sądami krajowymi a Trybunałem. Z jednej strony Trybunał nie jest uprawniony do stosowania przepisów prawa Unii w określonej sprawie, lecz wyłącznie do orzekania w kwestii wykładni traktatów oraz aktów przyjętych przez instytucje Unii Europejskiej (zob. podobnie wyrok z dnia 18 maja 2021 r., Asociația „Forumul Judecãtorilor din România” i in., C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 i C-397/19, EU:C:2021:393, pkt 201 i przytoczone tam orzecznictwo). Z drugiej strony zgodnie z pkt 11 zaleceń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dla sądów krajowych, dotyczących składania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (Dz.U. 2019, C 380, s. 1), do sądów krajowych należy wyciągnięcie w zawistym przed nimi sporze konkretnych konsekwencji z elementów wykładni przedstawionych przez Trybunał (zob. podobnie wyrok z dnia 25 października 2018 r., Roche Lietuva, C-413/17, EU:C:2018:865, pkt 43).
- 25 W niniejszej sprawie, pomimo wątpliwości wyrażonych przez sąd odsyłający, Trybunał uważa, że wykładnię prawa Unii, o dokonanie której zwrócił się sąd odsyłający, można wywieść w sposób jednoznaczny z wyroku z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną) (C-520/21, EU:C:2023:478). Należy zatem zastosować art. 99 regulaminu postępowania w niniejszej sprawie.
- 26 Jak wynika z pkt 24 niniejszego postanowienia, do sądu odsyłającego należeć będzie wyciągnięcie konkretnych konsekwencji w sporze w postępowaniu głównym z elementów wykładni wynikających z tego orzecznictwa Trybunału.
- 27 Poprzez pytanie prejudycjalne sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, że umowa ta zawiera nieuczciwe warunki, bez których nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa państwa członkowskiego, zgodnie z którą instytucja ta ma prawo żądać od tego konsumenta zwrotu kwot innych niż kapitał wypłacony na poczet wykonania tej umowy oraz ustawowe odsetki za opóźnienie od chwili wezwania do zapłaty.
- 28 W tym względzie Trybunał orzekł w szczególności w wyroku z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną) (C-520/21, EU:C:2023:478):

„68 [...] zgodność z prawem Unii przepisów krajowych regulujących praktyczne skutki nieważności umowy kredytu hipotecznego z powodu istnienia nieuczciwych warunków zależy od tego, czy przepisy te, po pierwsze,

pozwalają na przywrócenie pod względem prawnym i faktycznym sytuacji konsumenta, w której znajdowałby się on w braku tej umowy, a po drugie, nie zagrażają realizacji odstrasżającego skutku zamierzonego w dyrektywie 93/13.

[...]

78 [...] wykładnia prawa krajowego, zgodnie z którą instytucja kredytowa ma prawo żądać od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania [wspomnianej] umowy, a tym samym otrzymania wynagrodzenia za korzystanie z tego kapitału przez konsumenta, przyczyniłaby się do wyeliminowania odstrasżającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez uznanie [tej samej] umowy za nieważną.

[...]

84 W konsekwencji w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego za nieważną w całości ze względu na to, że nie może ona dalej obowiązywać po usunięciu zawartych w niej nieuczciwych warunków, dyrektywa 93/13 stoi na przeszkodzie wykładni prawa krajowego, zgodnie z którą instytucja kredytowa ma prawo żądać od konsumenta rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty”.

29 W tych okolicznościach na zadane pytanie należy udzielić odpowiedzi, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową za nieważną w całości ze względu na to, że umowa ta zawiera nieuczciwe warunki, bez których nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa państwa członkowskiego, zgodnie z którą instytucja ta ma prawo żądać od tego konsumenta zwrotu kwot innych niż kapitał wpłacony na poczet wykonania tej umowy oraz ustawowe odsetki za opóźnienie od chwili wezwania do zapłaty.

W przedmiocie kosztów

30 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach.

Z powyższych względów Trybunał (dziewiąta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich

należy interpretować w ten sposób, że:

w kontekście uznania umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową za nieważną w całości ze względu na to, że umowa ta zawiera nieuczciwe warunki, bez których nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa państwa członkowskiego, zgodnie z którą instytucja ta ma prawo żądać od tego konsumenta zwrotu kwot innych niż kapitał wpłacony na poczet wykonania tej umowy oraz ustawowe odsetki za opóźnienie od chwili wezwania do zapłaty.

Sporządzono w Luksemburgu w dniu 11 grudnia 2023 r.

Sekretarz

Prezes izby

A. Calot Escobar

O. Spineanu-Matei

Za zgodność z oryginałem,
Luksemburg, dnia 11. 12. 2023 Sekretarz,
z upoważnienia
p.o. N. Mordhenke
Maria Siekierzyńska
administratorka